

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення зміни до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо врегулювання порядку перевірки військово-облікових документів громадян та направлення (вручення) повісток про виклик»

1. Обґрунтування необхідності прийняття акта

З початку повномасштабної збройної агресії РФ проти України питання належної організації мобілізаційних процесів набуло критично важливого значення для забезпечення обороноздатності держави.

Разом із тим, реалізація на практиці положень Законів України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», «Про захист персональних даних», а також підзаконних нормативно-правових актів, зокрема постанов Кабінету Міністрів України №154 від 23.02.2022 «Про затвердження Положення про територіальні центри комплектування та соціальної підтримки», №1487 від 30.12.2022 «Про затвердження Порядку організації та ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів» та №560 від 16.05.2024 «Питання проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період» (у частині процедур мобілізації, зокрема перевірки військово-облікових документів, направлення та вручення громадянам України повісток про виклик) засвідчила наявність проблем правового регулювання та правозастосування у цій сфері.

Крім того, наявні численні випадки неправильного застосування посадовими особами ТЦК та СП положень Кодексу України про адміністративні правопорушення у частині процедури оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 210, 210⁻¹, а також ініціювання та виконання процедури адміністративного затримання правопорушників.

Наявність колізій, прогалин та суперечностей у правовому регулюванні відповідних процесів призводить до неоднакового застосування норм законодавства, виникнення конфліктних ситуацій між громадянами та посадовими особами ТЦК та СП, порушення прав громадян, формування значної кількості судових спорів та зниження ефективності мобілізаційних заходів.

Судова практика підтверджує наявність вищезазначених проблем.

Так, у постанові апеляційного адміністративного суду від 18 грудня 2025 року по справі №400/8670/25 встановлено, що:

«...У військово-обліковому документі, що сформований через мобільний застосунок «РЕЗЕРВ+», відомості про порушення призовником, військовозобов'язаним і резервістом правил військового обліку, зокрема шляхом розміщення інформації про розшук особи територіальним центром комплектування та соціальної підтримки, можуть відобразитися лише в тому випадку, коли до Реєстру стосовно відповідної особи введено дані про її

притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтями 210, 210-1 КУпАП, а саме: дата, номер, короткий зміст протоколу та/або постанови про адміністративне правопорушення...».

Судом встановлено, що внесення до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів даних про притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтями 210, 210-1 КУпАП, без складення відповідного протоколу та/або постанови про адміністративне правопорушення, є протиправним і порушує вимоги ч.2 ст.6 Закону України «Про захист персональних даних» та вимоги статей 6, 7 і 10 Закону України «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів». У свою чергу, сам факт недотримання особою правил військового обліку (непроходження у встановлені строки ВЛК, повідомлення недостовірних даних про місце свого фактичного проживання тощо) без складання протоколу та/або постанови про вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтями 210, 210-1 КУпАП, не є підставою для введення до Реєстру відповідних відомостей.

Інша судова справа (№160/6554/25) також демонструє наявність проблем правового регулювання процедури мобілізації. Так, у постанові Третього апеляційного адміністративного суду від 02 жовтня 2025 року у зазначеній справі судом досліджувалися обставини здійснення призову на військову службу під час мобілізації, включаючи порядок вручення повісток, проведення військово-лікарської комісії, повноваження представників ТЦК та СП, необхідність дотримання процедурних гарантій. Постанова Третього апеляційного адміністративного суду від 02 жовтня 2025 року, яка набрала законної сили, містить, зокрема, такі правові висновки:

«...Відповідно до Положення №154 від 23 лютого 2022 року (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України) передбачені функції ТЦК та СП:

- ведення військового обліку громадян, які підлягають призову на військову службу або перебувають у запасі
- внесення змін до облікових даних громадян (зміна місця проживання, роботи, сімейного стану тощо)
- проведення регулярних перевірок облікових даних та контроль за їх актуальністю
- здійснення мобілізаційної роботи
- надання соціальної підтримки військовослужбовцям та їхнім сім'ям..

Отже, представники ТЦК не мають права затримувати громадян і тим паче примусово доправляти їх до територіальних центрів комплектування.

Повноваження проводити адміністративне затримання та примусово доправляти громадянина до ТЦК мають лише працівники поліції. Військовослужбовці, які здійснюють оповіщення військовозобов'язаних, такого права не мають.

Працівники ТЦК можуть ініціювати затримання лише в разі, коли людина перебуває в розшуку за ігнорування повісток, але фізично затримувати і доставляти особу може тільки поліція. Будь-яке самостійне затримання представниками ТЦК є незаконним.

Отже, затримання осіб, як захід забезпечення провадження у справах за КУпАП, входить до компетенції Національної поліції та інших органів у випадках, визначених у ст. 262 КУпАП. До цього переліку центри комплектування не віднесено.

Стаття 17 Конституції України забороняє використання Збройних Сил чи інших військових формувань для обмеження прав громадян або повалення конституційного ладу...».

У справі №160/6554/25 також було встановлено, що порушення процедурних вимог може ставити під сумнів законність відповідних мобілізаційних рішень.

Таким чином вбачається, що недотримання під час мобілізаційних заходів норм закону з боку уповноважених посадових осіб державних органів створює додаткові ризики для стабільності функціонування всієї системи мобілізації.

Наявність великої кількості подібних судових прецедентів та правових висновків (судової практики) свідчить про необхідність чіткого законодавчого врегулювання відповідних процедур у сфері мобілізації, що забезпечить однакове застосування норм права усіма суб'єктами, усуне правові колізії та зменшить кількість правових конфліктів (спорів).

2. Мета і завдання прийняття акта

Метою даного законопроекту є усунення законодавчих колізій та удосконалення правового регулювання процедури перевірки військово-облікових документів громадян та направлення (вручення) повісток про виклик до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, порядку внесення інформації про адміністративні правопорушення військовозобов'язаних осіб, передбачені статтями 210, 210-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення, до Єдиного державного реєстру призовників, військовозобов'язаних та резервістів, а також порядку застосування адміністративного затримання та доставлення правопорушників до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки.

З урахуванням поставленої мети завданнями законопроекту виступають:
забезпечення чіткості правового регулювання мобілізаційних процедур, усунення прогалин та суперечностей між законодавчими актами;

забезпечення дотримання прав і свобод громадян під час проведення мобілізаційних заходів;

підвищення ефективності мобілізаційної роботи;

зменшення кількості судових спорів у сфері мобілізаційних відносин;

удосконалення рівня контакту та взаємодії представників територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки з населенням.

3. Загальна характеристика і основні положення проєкту акта

Законопроектом пропонується доповнити Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» новою статтею 22⁻¹, якою

визначається чіткий та прозорий порядок виклику громадян до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки шляхом вручення повісток особисто або їх направлення рекомендованим поштовим відправленням.

Також законопроект встановлює правові гарантії дотримання прав громадян під час перевірки військово-облікових документів та вручення повісток про виклик, зокрема визначає заборону необґрунтованого застосування представниками територіального центру комплектування та соціальної підтримки, а також поліцейськими фізичної сили та спеціальних засобів, встановлює обов'язок поліцейських попереджувати правопорушення та реагувати у рамках закону на будь-які протиправні дії незалежно від того, хто їх вчиняє.

Норми проекту передбачають чіткий алгоритм дій у випадку відмови особи від отримання повістки або її нез'явлення до територіального центру комплектування та соціальної підтримки без поважних причин.

Окремо пропонується врегулювати процедуру внесення в Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів відомостей про притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтями 210, 210¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення (що є необхідною передумовою для звернення керівника територіального центру комплектування та соціальної підтримки до органів та підрозділів, що входять до системи поліції, щодо здійснення адміністративного затримання та доставлення такої особи до територіального центру комплектування та соціальної підтримки).

Крім того, з метою забезпечення дотримання визначеної законом процедури адміністративного затримання, а також запобігання порушення громадянських прав та свобод – законопроектом встановлюється пряма заборона звернення до органів та підрозділів, що входять до системи поліції, щодо здійснення адміністративного затримання та доставлення до територіального центру комплектування та соціальної підтримки осіб, відносно яких відсутні протокол про адміністративне правопорушення або постанова про притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, передбаченого статтями 210, 210¹ Кодексу України про адміністративні правопорушення, а в Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів не внесено відомості про притягнення таких осіб до адміністративної відповідальності.

Усі запропоновані зміни спрямовані на усунення недоліків правозастосування чинних процедур, конкретизацію положень існуючого законодавства та їх узгодження із сформованою судовою практикою по юридичним спорам у зазначеній сфері правового регулювання, а також вирішення інших проблемних питань, пов'язаних із практикою реалізації мобілізаційних заходів.

4. Стан нормативно-правової бази у зазначеній сфері правового регулювання

Сфера правових відносин, у якій пропонуються нововведення, регулюється Конституцією України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Законами України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про Єдиний державний реєстр призовників, військовозобов'язаних та резервістів», «Про захист персональних даних», іншими законами, а також значною кількістю підзаконних нормативних актів.

Пропонується внесення зміни до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», що буде достатнім для досягнення цілей, визначених законопроектом.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація законопроекту не вимагатиме додаткових витрат із Державного бюджету України та/або інших бюджетів.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття акта

Прийняття проекту Закону України «Про внесення зміни до Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» щодо врегулювання порядку перевірки військово-облікових документів громадян та направлення (вручення) повісток про виклик» матиме, зокрема, такі позитивні наслідки:

впорядкування юридичних процедур, усунення правових колізій та прогалин у сфері мобілізації;

підвищення ефективності мобілізаційних заходів та забезпечення належного комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань;

забезпечення балансу між необхідністю ефективної мобілізації та дотриманням прав громадян;

посилення обороноздатності держави;

підвищення довіри громадян до мобілізаційних заходів;

зменшення кількості судових спорів у сфері мобілізаційних правовідносин.

Народний депутат України

Сергій ГРИВКО

« ___ » _____ 2026 року

